

ԱՐԴԱՆՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

ՀԱՏԸ Հ Մ Ե Ք Ա Ր Ի Բ

ՈՐ ՀՐԵՏԵՐԵՐԻ ԶԱՐԵՔԵՐԹԻ ԵՒ ՇԱՐՔԹ ՕՐԵՐԸ

ՀԱՏԸ Հ Մ Ե Ք Ա Ր Ի Բ

Շ Ե Մ Ե Ք Ե Ն

Համարատու — Տնօրեն

Տ Ա Ր Ե Գ Ի Ն Կ Ա Ն Ի Ի Կ

ԽՂՄԻՐ . . . Օսմ. ոսկի 1
ԴՈՒՐՈՐ . . . ՄՀճիտկյէ 6
ՕՏԱՄԵՐԿԻՐ . . . Յրանք 25

Ծ Ա Ն Ո Ւ Յ Ա Դ Ի Ն

5 զրույց տողը ՄԻԿ ԱՆԳՈՍ
2 զրույց . . . ԵՐԿՈՒ ԱՆԳՈՍ
60 վարա . . . ԵՐԵՐ ԱՆԳՈՍ

Չ. Զ. ՊԱՐԵՔԱՐԵԱՆ

Հիմնադիր

Ա. Կ. ԱՂԱԶԱՐԵԱՆ, Կրտսերին բաժանորդագրութեան եւ ծանուցման վն. րաբերում բոլոր գործերը: Շիշէճիւր հաստատի Զինկըրարա Ֆերմանէ

Որ եւ է գրութիւն, յօդուած կամ նամակ, որ ուղղակի ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԵԱՆ կը վերաբերի, անօրէնին կը զրկուի: Սեպտեմբեր 17

ԻԶՄԻՐ, ԶԱՐԵՔԻՐ 1/15 ՕԿՏՈՅ. 1884

ԲԱՐԵՔԱՆ ԱՆՏՐԻԱ

ԱՌԱՋԻՆ ԳԱՏՈՍԱՆ

Այս հետաքրքրական գաղափարն փախճանին սպասել և այն պէս ամբողջովին հրատարակել մտադրած էինք թէ եւ, սակայն չառերու խնդրանքով վրայ չարժանկաբար կոկիւնք հրատարակել:

Բաղադրու Ոճրագրութեան վերաբերելու Առեանին առջեւ տեսնուեցաւ յաւիտ 16ին համարաւոր աւարակապետ Բաղբան Անտրեանի առաջին գաղափարները: Առեանի կը նախագահէր Այսպիսի Դափնար Զէրի էֆէնտի, ներկայ տաննակալներն էին Հալիլ, Նիսիմ և փոխ-ամենակալ Մահմադ և Թաղար էֆէնտի: Ներքէ Ունեղբայր խառն բաղաժառնիւ մը ներկայ էր, որոց մէջ նշանակաւոր է Մարիտայի մութաւորը Սիրոյի էֆէնտի:

Առեանը բացուած առան նախագահ հարցումներ ուղղեց ամբաստանեալ Անտրեանի: Անտրեան պատասխանեց. — «Ես եմ եւ Յունաստանի մէջ Արիւս գիւղի Այս—Վախիլ թաղը և կը կոչուի Սօրիկ Լուլաք, հօրս առեան է Տիմիթի, քառասուն և եօթ տարեկան եմ, կը զբաղվիմ ձիւն առուստրով: Անցեալ տարի ձիւն ձիւնը համար Արիւսէն Արիւսէն և անոր Սիրոյ գայի, հոն հինգ վեց օր կենալէ ետեւ Արիւսէն ստացած մէկ վկայագրիւ շարժել Սիրոյին անցալի մը անտառ: Եւ ինչպիսի կայ: Այս տեղ հասնելով Մէնէմէիլի Բաւանթիին արձալանի ինչ և մէկ երկու օր հոն բնակելէ ետեւ Սօրիկ տեղեւորեցայ, ուր եանաքս անտառով անձի մը կողմէ վարձեալ պանդոկի մը մէջ բաւական տանն բնակեցայ: Սիրոյին ինչ միւր գալստ արդի մաս է, Սօրիկէ մէջ երեք չորս ամիս մնացի և այս միջոցին չորս ձիւնը յի Դասաղ Մանօլէ և Փէյնիլի Նանիէ: Զինքն յետոյ ծախեցի և Այսքն ուղեւորած միջոցին ընկերովն Անտրեանի հետ միասեղ ձերբակալուեցայ, նաև առկէ հինգ վեց տարի առաջ Պոլսի ուղեւորած միջոցին ինչմիւր ելայ, և անցալիս Պոլսի համար գըրւած ըլլալով՝ երեք օր այստեղ բանտարկուեցայ, իսկ յետոյ եւ յաջեալ տարի արձակուեցայ և դայի Պոլսի: »

Նախագահն յետոյ հարցուց թէ, քանի որ Արիւսէն ինչմիւր դայի մտադրէր էր, ինչու անցալիդ ուղղակի Արիւսէն չառնելով Սիրոյին առիւր: Ինչ է ասոր պատճառը:

Անտրեան պատասխանեց. — Ինչմիւր գալս Սիրոյ երթալէ ետեւ պատահելով՝ անցալի արջ այս վերջին քաղաքէն առիւր:

Նախագահն հարցուց թէ որքան տալի ունէր քան ինչմիւր եկած ժամանակ, և երբ պատասխան ընդունեցաւ թէ երկու հարկի տակի գումար մ'ունէր, որն ամ, յարեց, քանի որ այդքան բաւական մեծ գումար մը ունէր և նշատակը ալ լիկ ձիւնը էր այդ գումարով, ինչպէս կըլլայ որ ամբողջ մէկ տարուան մէջ միմիայն չորս ձիւնը զինս: Առ այս Անտրեան պատասխան կուտայ թէ, Սօրիկէ ձիւնը պիտի զրկուէին և անոնց կը ազատել յատկապէս:

Այս նախագահը խօսքն Անտրեանի ընկերներէն ամբաստանեալ Անտրեանի ուղղելով օրինական հարցումներ քրաւ: Անտրեան պատասխանեց. — «Ես եմ եւ Յունաստանի Արիւս գիւղի Այս Վախիլ թաղին մէջ: Բնակ տարիս ինչմիւր կը բնակի: Անտրեան, հօրս անունն է Տիմիթի Բոնտաք, Զարալմանքս է դարձերն առուստր ընել: Միւս ընկերին հարցուելով քաւ թէ, Պայքալարցի է և կը կոչուի Սիմա, հօրս անունն է Կոսթանտին: Ինչ պարտկապետութեամբ կը զբաղի, և ասիկ տալ ճաշակաւոր Բարթան Մալա աւարակապետին դալանակապետը ըլլալու ամբաստանութեամբ վեց ամիս չափ բանտարկուած է:

Այս բերանացի հարցաքննութիւնը լրանալէ ետեւ, կարգացուեցան Ամբաստանի Առեանին տեղեկագրիւն և ընդհանուր դատաւոր Մարգար էֆէնտիի ամբաստանագիրը:

Ամբաստանի Առեանին տեղեկագիրը կ'ընդարձակէր թէ ինչմիւր Պէղղալ Հաճի Միւրէյմէն էֆէնտի, Մարիտայի բանտի պահապան Մէհմադ աղայի և Մէհմէմէն մաս Տէյրիմէն Տէրէյի Դոնեալը օղլու Վէլիի վկայութեանց համար մատ, և քանի որ ամբաստանեալ Անտրեանի մինչև ձերբակալուած օրն աւարակալութիւններ ընելով՝ նոյն թուականէն ետեւ այլ եւ նորա շահատակութիւններուն անունը չէր լըուում բնաւ, ուստի այդ անձին բուն իսկ Բարթան Անտրեան ըլլալը կ'ապացուցուի: Հետեւ բար պատական օրինաց Զարգի յօդուածին յաւելուածին վերջին պարբերութեան տրամադրութեան, նաև Անտրեանի և Սիմաճոյի տուած պատասխաններուն և Փալաղ օղլու Նանիի ու Քալիթաճի Մուրատի տուած վկայութեանց համեմատ, ատոնք ևս Անտրեանի ընկերներն ըլլալով յիշեալ յօդուածին յաւելուածին Անտրեանի պարբերութեան համեմատ, երեքն ալ ոճրագործ նկատուած են:

Ընթերցումը լրանալէ ետեւ, ամբաստանեալը իրենց առաջին պատասխաններուն վրայ պնդելով, ամբաստանութիւնը չընդունելն իմացուցին: Ուստի դատարանն ի վկայութիւն կուեց

Մարիտայի բանտարկաճ Մէհմէմէ աղան, որ օրինական երդումն ընելէ ետեւ վկայեց հետեւեալ կերպով:

Մայի 3—4 տարի առաջ, Բարթան Անտրեանի ընկերներէն մէկ քանի անձեր Մարիտայի մէջ ձերբակալուած միջոցին չուկային մէջ ածառ ծախելու դրացող ձերբակալներէն անձ մ'ալ բռնուեցաւ կուր մը պատահաւ, և երեք օր վերջ արձակուեցաւ Պուլկար Սօրիկ անուն անձի մը երաշխաւորութեամբ: Այս ձերբակալը Բարթան Անտրեան էր, բայց կառավարութիւնը չկրցաւ հասկնալ: Սա եւս ապացուց մ'է թէ, ձերբակալուող իր ընկերներն եւս՝ նորա Բարթան Անտրեան ըլլալը խտտուեցանքնին այն առեւ կը զրուցուէր:

Ասոր վրայ, Անտրեան քաւ թէ սոյն վկայութեան սուտ ըլլալն ապացուցանելու համար կրնայ դատարանին երկու հարկեր տակի գումար մը տալ, իրի հաւատարմութեամբ: Ինչպիսիք հարցաքննութեամբ կ'ընել արւա թէ, այդ տեսակ խօսքեր անպատեք և անտեղի են դատարանին համար, իսկ էֆէյ իր պարտականութիւնն ընելու ապացուցանող վկայ ունի դատարանը պարտաւոր է լընալ: Վայն:

Օրը տարածմամբ ըլլալով դատարն այս տեղ մնաց և նիստը վերջացաւ:

ԵՐԿՈՒ ԱՆԳՈՍ

Հետեւեալ օր, յուլիս 17ին առեանը կրկին բացուեցաւ:

Ներկայ էին ընդհ. գաղափար Մարգար էֆէնտի, հեյլին, հիւպատատարանի երկրորդ թարգմանը և ամբաստանեալը փաստաբանները:

Ընդհանուր դատաւորը կարգաց վկայութեան ցուցակը: Վկայից առաջինն էր ինչմիւր Քալիթաճի փոքրի բնակիչներէն հաճի Սիմաճի արդի Պէղղալ Հաճի Միւրէյմէն էֆէնտի, երկրորդն է Մէհմէմէն մաս Տէյրիմէն Տէրէյի Գիւրի բնակիչներէն Մուսթաֆա: Իր արդի հարցաքննութեամբ օղլու Վէլի, որոց քաւ օրինի երդում ընել տալէ ետեւ, դատարանն հարցաքննեց զինքնը ուրոյն:

Առաջին վկան հետեւեալ կերպով վկայեց. — «Երկու տարի առաջ, թուրքալը ինչ մէջ Դուլա Պոլսու կոչուած իմ աղաբակի գանուած միջոցին, օր մը գիւրեւան ժամն քաւ տաճկացի ին ատենները, Բարթան Անտրեան իր երեք ընկերներով միասեղ զինքն զինքն հոն եկաւ և իր ընկերները մէկ կողմ պահելով բնակած ամբարանոցս մտաւ, և յայտնելէ ետեւ, թէ ինչ Դարթան Անտրեան է և թէ հարկ չէր երկնիմ, քիչ մը նստեցաւ և ձգեց գնաց: Անցեալ տարի ևս հոնձքի ատենները դարձեալ իր ընկերներով միասեղ զինքն գիւրեւան եկաւ ամբարանոցս և կեցաւ տալ: Վարկեանի չափ: Այս միջոցին իսկ ձերբակալէն փոխեց, և ես տեսայ որ ձախ թեւը լսել էր և այդ ձախ բաւ

ղովին լիայ աղիկի պատկեր մը նկարուած էր, Անտրեան այն առեւ երկայն ճերմակ մարմնը մը կը կրէր, նաեւ լաւ և համարձակ կերպով տաճկերէն կը խօսէր: Այս վկայութեան վրայ դատարանն իսկաւ բերաւ Բարթան Անտրեան անունով ամբաստանեալ: Վկայ հաճի Մուրէյմէն էֆէնտի տեսնելով, յայտարարեց թէ նոյն ինքն Բարթան Անտրեան էր այս ներկայ անձը:

Յետոյ ամբաստանեալին ձախ թեւը բացուելով իրօք տեսնուեցաւ որ այդ թեւին արմուկը խեղ էր և բաղրակին վրայ ևս աղջկան մը պատկերը կար: Երբ ասոր վրայ կրկին հարցում ուղղուեցաւ ամբաստանեալին, պատասխանեց թէ, ինք անցեալ տարի Սօրիկէ գանուելուն համար, այդ հաճի Միւրէյմէն էֆէնտին չէր կրնար ճանչել, թէ իր դէմ օխակալութիւն մ'ունենայ կըլլար, թէ վերջապէս ինչ Անտրեան չիտուէր՝ ալ Սօրիկ և այլն և այլն:

Յետոյ կանոնեցաւ երկրորդ վկայ Դոնեալը օղլու Վէլին, որ հետեւեալ կերպով վկայեց: «Օր մը Տէյրիմէն Տէրէյի պարտեղի գացած միջոցին ճանաչաւ տեսայ ժամանակաւ զինուորական ընկերս եղող և աղա աւարակալութիւնն ընող Հայիկ Իպրահիմի իր վեց ընկերներով որք թախթաճիները կը կողպատէին: Զայս տեսնելով, երբ Հայիկ Իպրահիմի ընկ թէ, պէտք չէր որ զանոնք կողպատէին, իսկոյս սա՝ Անտրեան պատեց, Զայիկ լընալով՝ մարդ մը սկսաւ յառաջանալ: Այս մարդը քրիստոնեայի կերպարանք ունէր, կրնար տոպրակ մ'առած է՝ որ, որուն մէջ կար ատրճանակ մը: Իպրահիմի գանուելով ըսի թէ ո՞վ է այս քրիստոնեայ ընկերը: Իպրահիմ պատասխանեց թէ Անտրեան է, և թէ ձախ թեւի արմուկը խեղ է և ալ թեւին վրայ ատրճանակ կոճակի ձեւով նշաններ կան: »

Վէլիի վկայութեան վրայ դատարանն իսկաւ բերաւ Անտրեան անունով ամբաստանեալ անձը: Վկան զինքն տեսնելով յայտարարեց թէ հարկերին իննսուն կրնայ ընել որ այդ անձն այն Անտրեան է:

Ամբաստանեալին թեւերը կրկին բացուելով, տեսնուեցաւ որ իրօք երկու թեւերուն վրայ ալ նշաններ նկարուած էին, երբ ասոր վրայ կրկին հարցուեցաւ ամբաստանեալին թէ ըսելիք մը ունէր արդեօք, պատասխանեց թէ, ինք Բարթան Անտրեան չէր թէ Սօրիկ մէջ առուստրով կը զբաղէր զոր գիտնէ Էօմէր աղա և այլ քանի մ'անձինք, ուստի դատարանն այդ անձերուն ներկայութիւնն հարկաւոր դատելով, զանոնք բերել տալու որոշմամբ սոյն երկրորդ գաղափար տալով վկայեց և նիստը վերջացաւ:

Երբեք չէ

Ն Ա Մ Ա Կ Ա Ն Ի

Կ. Պոլս, 26 յուլիս 1884

Այնիւ բարեկամ, Ներքեմ գուր կը դժգոհեմ ինձմէ՝ այդ մ ես պիտի գանդաւորմ ձեղմէ: Բայց ոչ թէ մի անբարեկամութեան, կոչուութեան, ստույթեան, բանասիրութեան, քսութեան, անիրաւութեան և խարդախութեան համար, վասնզի արդէն գիտեմ որ այդ ամեն անձանքն են ձեզ, այլ պիտի գանդաւորմ ձեր անողայ ընթացքին դէմ՝ նոյնիսկ խմբագրութեան գաղափարն մէջ: Եստ քաղցր և գովելի է տեսնել խմբագիր մը՝ հասարակաց կարծիքը մեկնել, լուր՝ խորհրդածութիւններով զայն ուղղել, հանրութեան շահերը սորունել, դժեղ զտել և պաշտպանել, այդ շահերուն ֆուտաբեր իրենք նշանակել, զանոնք փոխադր պարագաները յայտնել, քննադատել և պաշտպանել: Բայց երբ այս վեճմ և նուիրական պարտաւորութիւններու դրոճ աղբորութեան խուփն խոչ լինելու համար ստուերին մէջ իրարմեմեր կը նշարտին, քոյի ներքեւ դաւեր կը լընալուին, պաշտանական ժողովներու մէջ Յայտագիրներ կը շարադրուին տեսակ մը հաւատարմութեան անտեղութեան մէջ աղբաւորութիւններ կը պարտաւորանին և ի վերջոյ յայտնի համարձակ բանութիւններ ի օրոք կը զրուին՝ այն ատեն պէտք է լընել բարոյական յաղթութեան կամարին ներքեւ կանգ առնելով:

Սակայն ոչ այդ կամարն և ոչ ալ անոր դափններէն կարծես կը հրապարակուէր գուր, ուստի կը շարունակէք այն նեղ և անձուկ ճանապարհը որ զձեզ արքայութիւն չլիտի տանի երբեք, քանի որ անոր դանբը սուրբ Հայրերու ոգի զայրոյթը կը փակէ ձեզ:

Խոհեմ չէ ընթացք մը՝ որ ոչ ներկային մէջ հանգիստ կը չորհէ ձեզ, և ոչ հանգիստեալին համար երանութիւն կը խոստանայ: Զայս մտաբերելով կը մնայ նոյն անյատակ բաւղէն ենելու միջոց և հնար խորհիլ: Զատ իս լաւագոյն եղանակն է՝ աւելի փորձառութեամբ օրինակին հետեւելով՝ փոքր ինչ մեղմել լընալ և բերան, գովել և գովաբանել թէ բարին եւ թէ չարը, թէ լաւ և թէ յուսն, վերջոյ պէս թէ օլտակար և թէ փառասիրտը՝ քիչ մ'ալ ուրիշներու թողով ապգ: հաստատութիւններու բարգաւաճման զրաղը եւ այլեւայլ մարմիններու օրինաւորութեան հոգն ու փոյթը:

Սխալ չէ կարծեմ լաւն թէ՛ ձեր բաժանորդներէն մի քանին երբ մերթաւ են շարունակել թերթիդ: Բաժանորդագրութիւն

